

Anna Margit 75 éve

„Az emberek nem akarnak gondolkodni. Én gondolkodni és emlékezni akarok”.

Ötvenhárom éve fest. A festőiskolában Vaszary János növendéke volt. De amit tanult, azt elsősorban önmagától tanulta. Életét a kemény évtizedek faragták érdesre. „Én nem leszek a szürkék hegedőse” — mert belé ez az Ady-idézet még fiatalon, s a legkövetkeztesebben élt ennek szellemében a legkegyetlenebb időkben is.

Tizenhat évesen találkozott Ámos Imrével. Egymásra lettek; társak voltak sorsban, művészetben, áldozatvállalásban is. Hűek a halálig, mely Ámos Imre számára fájdalmasan korán, harminchét évesen következett be. Mártír volt, ahogy Radnóti is, a kor mártírja.

Ámos Imre és Anna Margit tehetségére korán fölfigyeltek. Első jelentősebb bemutatkozásuk 1936-ban az Ernst Múzeumban volt. Lázár Béla, a kor jelentős művészetkritikusa róla ezt írta: „művészetét furcsa szimbólumokkal építi föl. E tiszta artisztika a vezérlő csillaga. Távol áll minden olcsó megoldástól... Anna Margit színes lapokat fest, szinte ornamentális hatásokkal”.

A szakmai elismertség nem jelentette a könnyebb életet. Menzán ettek, ahol tizenöt fillér volt az ebéd. S hogy főnn tudják tartani magukat, kendőket, porcelánkulacsokat festettek. Hát-

A Vörös Rébék

rányos megkülönböztetés folytán a szűkös albréletekben megismerhették a kiszolgáltatottságot, a nyomort.

Aztán Párizs következett. 1937-ben kijutottak Chagallhoz is, aki mindkettőjükre nagyon tehetségesnek tartotta, s arra biztatta, hogy éljenek Párizsban. Ők mégis hazajöttek, az itthoni életet választották, pedig akkor már előrevetítettek árnyékukat a legsötétebb esztendőkre. Pesti lakás híján Szentendrére költöztek. Margit keveset fest, mert övé a háztarás gondja is — olvashatjuk Ámos naplójában. Ezek az évek mégis az alkotás éveit voltak mindkettejük számára. Ámos még a munkatáborokban is rajzolt, írt.

Királynőm, Gizi

Gettó, gettóélet, és a hadiüzemben annak ígérete a fehérneművarrás közben, hogy elmarad a haláltáborba hurcoltatás. Anna Margit megmenekült. Bújkált.

A háború után az Európai Iskola nevével fémjelzett csoportosulásban megjelent önmagát. Ez az alkotóművész-közösség szabad lehetőséget adott. De nem hoztak könnyebbséget az évek. 1948-ban megszüntették az Európai Iskolát, s Anna Margit húszévi hallgatásra kényszerült.

Nem kapott kiállítási lehetőséget, hiszen alkotásai távol álltak a kor favorizált és egyetlen irányzatától, a szoc-reáltól. Ő nem a szürkék hegedőse. Ha családja fenntartásáért napi tizenkét órát kerámiaműhelyben

dolgozott is, vasárnaponként festett, a szűk, sötét szobában. Háromévenként kiállítási kérelmeket írt a hatalmasságokhoz. Mindig visszautasították. A kerámiaműhely és a megerőltetés pusztította tüdejét (operációk sora), de ő nem adta fel. Festett és kérvényezett. 1968-ban az Ernst Múzeumban jutott — húsz év után — végre nyilvánossághoz. A siker azonban nem jelentette a hivatalos elismerést, megbecsülést. De már dolgozhatott, kiállított. Képeit láthatták 1970-ben a Helikon Galériában, 1974-ben a szentendrei Művésztelepi Galériában, 1978-ban a Műcsarnokban, 1983-ban a Magyar Nemzeti Galériában, és 1984-ben megnyitotta Ámos Imrével közös gyűjteményes kiállítását Szentendrán. Párizsi kiállításán kívül is megbecsült művész Európában.

Csak még itthon nem tudunk mit kezdeni vele. Szakközépiskolás tankönyvből szerepel ugyan egy képe, a *Vörös Rébék*, de túl furcsa, túl különös.

Mert nem szeretünk szembenézni önmagunkkal.

Anna Margit folyamatosan önmagunkkal szembe-sít. Nem gügyög. Kegyetlenül őszinte.

Az Európai Iskola nagy nemzedékéből már csak egyedül ő maradt nekünk, a világok örökös újulásában-reformjában, soha el nem evülőn. Anna Margit hetvenöt éves. Köszönjük, hogy helyettünk is ki meri mondani, milyenek vagyunk, és milyen az életünk.

Józsa Ágnes